

Frank Oszkár

LISZT PETRARCA-SZONETTJEI

Liszt írta Saint Wittgenstein Caroline hercegnőnek, 1882-ben:

„Ugyanez a kiadó [Schott] fogja kiadni három Petrarca-szonettemet is énekhangra; ezeket a maga bájos rajza illusztrálja, amit Petrarca és Laura babérről készített – ahogy már ugyanazoknak a szonetteknek 25 évvel ezelőtt megjelent zongoraváltozatát is díszítette. Igyekeztem tökéletesíteni ezeknek a szonetteknek a *cantò*-ját olyan kristályossá, átlátszóvá s [a költeménynek] megfelelővé tenni, amilyenné csak tudtam. Ha nem közönséges, hanem a szív bizonyos eszményiségével megáldott amoroso tenorra akadnak, talán lesz némi sikerük.”

A három szonett a 47., a 104. és a 123. számú. Az első kettő a szerelmes költő érzelmeit, szerelmi mámorát és kínjait ecseteli, a harmadik az imádott hölgy eszményesítése az emlékezés tükrében. Ennek megfelelően a harmadik szonett zenéje nem annyira szenvedélyes, mint az első kettőé.

Három változatban komponálta meg Liszt a szonetteket: ének-zongorára (1838-39), zongorára (1850, kiadva 1858), ének-zongorára (1860 táján, kiadva 1882 után).

A zongoraváltozat az *Années de Pèlerinage* Itália kötetében látott napvilágot 1858-ban.

A szonettek szövege a zongoradarabok elején olvasható.

A 47., Desz-dúr szonett magyarra fordított szövege:

"Még a nap, a hó, az év is legyen áldva, és áldom évszakának óráját, percét s az édes tájat, amelyben rabja lettem e bűvös szem varázstekintetének, e bűvös szem kísér minden útra. Áldalak édes első szenvedésem; s ki engem oly szerelmessé tett: Amor, az íjnak íve, nyíl, sebezve fájón, és a seb, mely szívembe vésve mélyen. Áldva légy, szerteszálló hangom, mellyel drága hölgyem szólólgatva hívom, áldott könnyem, a sóhajom, a vágyam. És minden vers és szó, mely Őt dicsérte, áldott lény dicsfénye az, bennük szárnyal a gondolat, mely néki szól és érte. Legyen áldott! (Füzesséry Tibor)

A zongoradarab témája az 1. dal témájának transzponált változata.

A mozgalmas előjáték a Desz-dúr alaphangnem alsó és felső tercrokonaív (Á, [Cisz], F, Á) indul. A Desz-dúr folytatás szerelmes, hálálkodó. A továbbiakban a periódus szerkezetű téma szabadabb szárnyalással folytatódik, szenvedélyes fokozások, négy sorba írt, egymásnak felelgető motívumok, szabad ritmikájú kadenciák teszik a formálást fantáziaszerűvé.

A 104. É-dúr szonett szövege:

"Békét nem leltem s a harchoz semmi kedvem, csak félek míg élek, csak égek, de jéggé váltam, míg égbe vitt a szárnyam, a földre estem, kihült a szívem, amellyel a mindenre vágytam. Így senyvedek én, noha jár-kelek a lelkem, le nem béklyóz semmi kény, bár nyesve szárnyam, a bajjal Ámor sújt, ő hajszol engem, s mert nem hágy élni, gondján görnyed a hátam. Nincs szemem s látok, s ha nyelvem nincsen is, szólok, a szívem veszni kész és vesztében jajgat, gyűlölöm életem árnyát, hogy áldásom küldjem, vágyom azt, ami fáj, jólétben is sírok, élet, elmúlás dolga immár nem aggaszt. Ön tette mindezt, Ön, úrnőm, szép hölgyem!" (Raics István)

A „békét nem lelés” zenei kifejezője a bevezetés elejének hangnemi bizonytalansága. Hagyományosan nem is értelmezhető az első négy ütem, mert 1:2 modellt alkotó szűkített akkordok követik egymást. Az Adagio-folytatás már É-dúrban szól és a bevezetés végén magányos dallam készíti elő a téma belépését. A zongoradarab többször ismétlődő témája az első dalváltozatban később jelenik meg. Ez a szonett egyébként sok tekintetben Chopin noktürnjeire emlékeztet a gazdag ornamentika, a tágan elhelyezett törtakkordok és az olaszos tercmenetek miatt.

A 123. Asz-dúr szonett szövege:

„Íme, a Földön angyalomat látom, gyönyörítasan várom itt lenni a Földön, úgy boldogít! és mégis tépelődöm, talán csak álom, tünékeny, édes álom. De látom könnyét anygali pilláján, amelyet minden királynő irigyelne, keserű panaszára még átlépne a folyó is gátján, indulna kőszirt, hegylánc. Jóság, szépség és ész irgalmából élt, olyan gyönyörű harmóniában, mit senki, sehol, soha a Földön még nem érzett. Az ég is elcsodálkozott e tünde bájon. Lépkedett, s a fákon egy levél se rezzen. Vitte a szellő lágy fuvallattal, borzongással a tájon.” (Kereszty István)

A zene itt lágyabb, mint az előző szonettekben, több a piano, bár itt is találunk szenvedélyes gyorsulást, erősödést. A bevezetés hangneme egységesebb, mint az előzőké. A téma szelíd, lágy, de folytatása, amikor a tépelődésről van szó, kromatikussá, szenvedélyessé válik. A művet egyre lassúbbodó, halk „sóhajtozás” fejezi be, a – már csak a költő emlékezetében élő – szeretett hölgy távolodását érzékeltetve.

(Az említett művek egyes részleteinek megszólaltatása után, az előadás végén teljes egészében elhangzott a 104. Petrarca-szonett második dalváltozata Szabó Zsuzsanna főiskolai hallgató (ének), Dombiné Kemény Erzsébet (zongora) előadásában.)